

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.264

Dimarts, 5 d'abril del 2016

SUMARI

- 1 Eugeni S. Reig ► El valencià de sempre: dispost
- 2 Albert Gilabert ► EN valencià i AMB català?
- 3 Darío Albert ► Jordi Mir: "Sense Pompeu Fabra el català seria un dialecte, no una llengua"
- 4 Termcat ► Finestra neològica: els termes de la mobilitat sostenible
- 5 Antoni Llull Martí ► Parsimònia i sobrietat
- 6 Magí Camps ► Convenció teatral
- 7 Caplletra. Revista Internacional de Filologia ► Sumari del núm. 59, tardor 2015
- 8 Vinga enllaços!

InfoMigjorn és un butlletí que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana. Es publica dues vegades per setmana, dimarts i divendres. Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots. Edició: Isabel Casadevall.

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php>. Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat.   @InfoMigjorn

1 El valencià de sempre: **dispost**

Eugeni S. Reig

El valencià de sempre (Alzira: Bromera, 2015), pàg. 247

dispost

Que està en disposició, que té disposició. *Però ¿tu estàs dispost a fer això?*

En la novel·la *Sense la terra promesa* d'Enric Valor podem llegir els fragments següents:

1) Albert va fer un gruny sord. Ella prosseguí:

–I no em digues que estàs dispost a fer efectives les teues amenaces. T'hi trobe ben capaç; però hem de posar els peus en la dura terra. Què remeiaries amb un acte de violència? Per desgràcia, açò no són les carbonejades de les Gatoses, és a dir, un afer d'homenies.

2) I quan don Abelard de tard en tard la reconeixia, la trobava molt bé; ella li deia que les regles se li anaven regularitzant, que no es sentia nerviosa i que estava disposta a continuar el tractament tot el temps que fes falta.

3) –No parle ara de la resignació; parle millor de l'homenia, de la fortitud, del valor serè, de sentir-se sempre dispost no al benestar sinó a l'adversitat... Els admire, encara que sé que s'han fet així de generació en generació i contra la seua voluntat probablement.

4) Això vol dir que la patronal està disposta a tractar, és a dir, que tenim l'esperança que la nostra raó serà atesa.

Dispost és el participi del verb *dispondre*, que és el que usem i hem usat sempre els valencians i que ja trobem en els nostres clàssics. Actualment, a Catalunya, el verb *dispondre* ha estat substituït pel verb *disposar* i, per tant, en lloc de *dispost* s'empra *disposat*.

La llengua estàndard sol emprar: disposat, dispost

En castellà es diu: *dispuesto*

2 EN valencià i AMB català?

Albert Gilabert

Blog *Fricor de llengua*, 14/03/2016

<http://fricordellengua.blogspot.com.es/2016/03/en-valencia-i-amb-catala.html>

Arran d'unes declaracions de l'oncle del meu germà en què li deia que *amb* és català i que en valencià sempre s'ha dit *en*, vaig pensar que potser era l'hora d'escriure un article com este, que si bé no diu res de nou, crec que pot fer un poc de pedagogia al voltant de la nostra particular *questione della lingua*.

Efectivament, en quasi tot el valencià actual s'usa *en* amb els valors de companyia (*vaig a la botiga **en** ell*) i instrument (*he tallat el pa **en** el gavinet/ganivet*) però es pronuncia /em/ davant de labial (/p/, /b/, /f/, /v/, o /m/): *vaig **em** vosal-tres/vosatres/vosatros/vatros*. Estos usos són molt antics i ja apareixen esporàdicament en textos del segle XV.

No obstant això, en la llengua escrita del valencià clàssic la preposició que es feia servir majoritàriament per expressar companyia o instrument era *ab*: sols cal llegir el *Tirant* de Martorell o les poesies d'Ausiàs March, que no són autors catalans sinó valencians. Esta preposició en contacte amb consonant nasal (/m/ o /n/) es pronunciava /am/. Un exemple són les inscripcions del portal romànic de la catedral de València, on hi ha escrits els noms dels fundadors mífics de la ciutat, set matrimonis lleidatans: *en Pere **am** na Maria, sa muller; en Guillem **am** na Berenguera, sa muller; en Ramon **am** na Dolça, sa muller; en Francesc **am** na Ramona, sa muller; en Bernat **am** na Floreta, sa muller; en Bertran **am** na Berenguera, sa muller; i en Doménec **am** na Ramona, sa muller*. Després esta pronúncia /am/ degué estendre's a tots els contextos consonàntics i podia esdevenir /an/ davant dental, mentre que /ab/ es reservà per a davant d'una vocal i més tard es convertí en un híbrid /amb/ que és la base de l'ortografia moderna.

Com que /am/ o /an/ és molt pareguda a /em/ o /en/ hi hagué des de ben antic en tota la llengua, no sols en valencià, una confusió de les preposicions *ab/am(b)/an* i *em/en*. A molts llocs de Catalunya i de les Balears solen dir en la llengua col·loquial *penso/pens **amb** ells*, en lloc de *penso/pens **en** ells*, com és correcte.

A més, al sud del Principat de Catalunya també es diu sempre *en* i no *amb*. A les Terres de l'Ebre es diu, com en valencià, *vaig a la botiga **en** ell* i *he tallat el*

pa en un gabinet. A la Valldigna, subcomarca històrica dins de la Safor, i a la Marina Alta no diuen *en* sinó *an*: *vaig a la botiga an ell i he tallat al pa an un gabinet*. No cal dir que en totes les illes Balears i Pitiüses, a Andorra, a la Catalunya Nord i a l'Alguer (Itàlia), on no hi ha un sentiment nacional català majoritari, també usen *amb* (pronunciat /'ama/ en alguerès) i que, en tots els llocs on /am/ és viva, pot pronunciar-se /an/ davant de dental en una elocució ràpida: *vaig an tu*.

Per cert, el duo *gabinet* i *ganivet* tampoc separa «valencià» i «català»: *gabinet* no és ni de bon tros exclusiu del valencià, ja que en tot Catalunya, Andorra i el Rosselló també es diu. I *ganivet* no és «català» (de Catalunya) ja que a Alacant també es diu o a les Balears. Vegeu les pronúncies al [Diccionari Català-Valencià-Balear](#). També podeu fer una mirada al [mapa](#) de l'*Atles lingüístic del domini català*.

En resum, dir que *en* és valencià i *amb* català és no respondre a la veritat perquè /am/, escrita *ab*, era una preposició ja usada en valencià antic; perquè en llocs de Catalunya també diuen *en*; perquè en molts llocs que no són Catalunya també es diu *amb*; i perquè la pronúncia /an/ davant dental és normal en tot el territori catalanòfon, incloses algunes comarques valencianes.

3 Jordi Mir: “Sense Pompeu Fabra el català seria un dialecte, no una llengua”

Entrevista per **Darío Albert**

Nació Digital, 19/03/2016

<http://www.naciodigital.cat/noticia/105216/jordi/mir/sense/pompeu/fabra/catala/seria/dialecte/no/llengua>

La [Viquipèdia](#) el defineix com a filòleg, escriptor i activista cultural català. Ara bé, Jordi Mir (Trem, 1935) és molt més que això: és un enamorat del país, de la llengua i del territori. Lligat des de jove a l'excursionisme és un dels fundadors de la SAM de Trem. Ha estudiat l'obra sencera de Pompeu Fabra i va ajudar molts mitjans de comunicació a utilitzar correctament el català en els anys posteriors al franquisme. L'any 2000 va rebre la Creu de Sant Jordi, una de les majors distincions de la Generalitat de Catalunya, per la seva lluita en la protecció i divulgació del català.

[...]

–La seva principal vocació, però, és la llengua.

–Exacte; la meua tendència, intuïtiva i del tot vocacional, ha estat la llengua. El sardanisme i l'excursionisme ja m'hi portaven. Eren llocs on, a la dècada dels cinquanta, et podies moure totalment sense dir una paraula en castellà. Això m'anava molt bé perquè jo no hi he estat mai còmode parlant en una llengua que fos el català, pel simple fet que no eren la meua. Si unia aquest sentiment a les circumstàncies de veure que el català tenia tants enemics i entorpiments, encara el volia protegir més.

–Eren uns anys complicats per estudiar el català. Com s'ho va fer?

–Anava a tots els cercles en els que sabia que hi havia algun curset curt de català. Tres o quatre classes en un Ateneu, una conferència sobre lingüística... Ara bé, la millor manera per aprendre qualsevol cosa és ensenyant. Em vaig posar en promoure (no a organitzar) cursos de català a centres excursionistes, sardanistes, d'escoltes... Sembla absurd, però el que volies ensenyar aquell dia, bé ho havies de saber. Així n'aprenia.

–No era massa arriscat?

–El risc, en tot cas, era de l'entitat que organitzaven els cursos, que podien rebre una multa, no del professor. A partir de l'any 1957 es va poder controlar bastant bé, si ho feies discretament, sense posar grans anuncis als diaris. Aquells anys vaig fer centenars de cursos, cada cop amb menys problemes. Després vaig fer el salt als mitjans de comunicació. Pensava que si els que parlaven ho feien bé, arribarien a molta més gent de la que podia arribar jo. A ells, els escoltaven 100.000 persones de cop i jo, de 25 en 25 feia molt poc. Vaig fer algunes lliçons de català per Ràdio Barcelona i, paral·lelament, em trobava amb els locutors de ràdio per practicar la fonètica, la gramàtica, etc.

–La seva passió per la llengua el porta a estudiar tota l'obra de Pompeu Fabra.

–Em vaig adonar que si no hagués existit Pompeu Fabra hauríem tingut una llengua totalment desgavellada. Llavors sí que podrien haver-la condemnat a un dialecte. A mi em semblava intolerable que a l'any 2000 no n'hi hagués les obres de Fabra a la disposició de la gent. Ni a llibreries ni biblioteques no hi havia cap recopilació. Un país format necessitava poder oferir a tothom els treballs precedents de la seva llengua. D'aquesta preocupació n'han sortit els nou volums de la seva obra.

–Aquest treball de recopilació el va fer sol?

–Ho vaig fer juntament amb el bon amic i lingüista Joan Solà i un grup d'investigadors. Quan en Solà va morir, ara fa cinc anys, encara no havíem acabat, ens faltaven els últims tres volums, i em vaig trobar amb un compromís enorme perquè treballàvem molt plegats. Ara fa un any i mig que vam publicar l'últim volum, i per acabar-ho de completar, vam decidir fer un índex d'obres per facilitar la consulta. Hi estem treballant vuit persones i esperem que a finals d'any el puguem publicar.

–**I com se sent en veure tots els volums al prestatge?** [El menjador de casa d'en Jordi Mir sembla una biblioteca. A totes les parets s'hi aixequen prestatgeries plenes de llibres. I com a curiositat, Mir m'explica que tots els llibres que té son en català.]

–És la meva gran aportació al món de la llengua. Em diuen que són la meva joia de la corona. Ara, ja de gran, pensar que sóc l'inductor d'haver reunit totes les obres de Pompeu Fabra és una satisfacció final que no hauria pogut imaginar mai. [...]

[Llegiu l'entrevista completa a Nació Digital](#)

4 Els termes de la mobilitat sostenible

Lliure i Millor, 30/03/2016

<http://lliureimillor.cat/finestra-neologica-els-termes-de-la-mobilitat-sostenible/>

El Consell Supervisor del [Termcat](#) ha normalitzat recentment 55 termes de mobilitat sostenible, un grapat dels quals tenen l'origen en la xarxa panllatina de terminologia Realiter.

És probable que això no augmenti el nombre de practicants del **transport actiu** (la bicicleta, el patinet, el desplaçament a peu o similars). Ni tampoc el nombre d'**aparcaments de bicicletes d'enllaç**, situats en una parada o una estació de transport públic. I serà ínfima la repercussió sobre el desenvolupament d'**autobusos de recàrrega ràpida** (preparats per a carregar les bateries a cada parada amb l'energia justa fins a la parada següent) o d'**autobusos de pila de combustible** (amb bateries alimentades per reactius externs, habitualment hidrogen contingut en un dipòsit i oxigen de l'aire).

De fet, tots els conceptes tenen associada una forma lingüística, o múltiples, que serveix per a anomenar-los. Es podria pensar, doncs, que la tasca de normalització terminològica és del tot fútil, perquè els usuaris ja s'entenen fent servir formes sense normalitzar. Ara bé, la normalització va molt més enllà d'assignar un nom: el que fa és assegurar que les denominacions siguin adequades al significat, coherents amb el domini i comprensibles, i també establir quina és la base de significat compartida; tot, amb l'objectiu de facilitar la comunicació i, de passada, d'estalviar patacs innecessaris a la llengua.

Perquè, s'entenen sempre els usuaris sense una intervenció regularitzadora? Per exemple, semblen ben diferents un **vehicle híbrid**, amb un motor de combustió i un motor elèctric, i un **vehicle bimodal**, capaç de circular, posem per cas, per via fèrria en trajectes llargs i per carrers quan entra en una ciutat; semblen ben diferents, però a internet hi ha uns quants contextos que els confonen.

Igualment, a l'hora d'estudiar mesures dissuasòries ens podem estalviar malentesos si acordem que un **peatge de congestió** imposa pagaments de valor diferent segons el tipus de vehicle, l'ocupació o l'hora del dia, i que una **taxa de congestió** dóna dret durant un temps determinat, sovint un any, a circular per una ciutat. I, posats amb els peatges, no agreujaria el dolor de butxaca saber que ens enfrontem amb el **peatge viari** habitual d'autopistes i alguns túnels, amb un **peatge de cordó** (grava l'accés a una ciutat quan es traspassa un límit establert) o amb un **peatge zonal** (grava cada moviment dintre una ciutat, sigui per a accedir-hi o per a desplaçar-s'hi).

I si un ajuntament acorda construir un nou aparcament per a bicicletes, no és pràctic que faci saber a la ciutadania que es tracta d'un **aparcabicicletes**, d'una **consigna de bicicletes** o d'un **tancat de bicicletes** i que, sense necessitat d'explicacions prolixes, els ciclistes ja sàpiguen què es trobaran quan s'hi dirigeixin?

La normalització efectuada sobre l'àmbit de la mobilitat sostenible no tindrà, ja ho sabem, un efecte immediat en la consecució de societats dinàmiques, sostenibles i saludables. Però entendre's en els significats i designar-los amb formes compartides, controlades i comprensibles és el primer pas imprescindible per a construir amb solidesa el futur. Aquesta és l'herència de la torre de Babel.

Ben aviat trobareu tots aquests termes destacats en negreta, i els 41 restants, a la [Neoloteca](#) i al [Cercaterm](#).

Font: [Termcat](#)

5 Parsimònia i sobrietat

Antoni Lluïa Martí

Prenint el demble a les paraules. Defensa de la llengua, etimologia, història, curiositats (Palma: Documenta Balear, 2009)

Una paraula que no essent rara sol esser imperfectament coneguda és *parsimònia*. No és un mot vulgar, però vulgarment se l'associa amb lentitud, amb fer les coses molt a poc a poc, sentit que no està gaire enfora del que tenia antigament i del que es pot trobar en una expressió de caràcter formal o culte, en els quals pot significar 'moderació en la despesa', 'estalvi', d'on, amb una ampliació del significat, es passà a 'moderació en l'acció, en els moviments'. Prové del verb llatí *parcere* 'tenir miraments amb qualcú, estalviar', i també 'perdonar'. Els devots ja empesos en anys que hagin recitat lletanies en llatí, segurament recordaran allò d'*Agnus Dei, qui tollis peccata mundi, parce nobis, Domine*. Derivats moderns d'aqueix verb llatí son *parc* i el castellà *parco*, i *parquedad*, 'moderació en l'ús de les coses'. El llatí *parsimonia* sembla que es formà sobre *parcus* amb el sufix *-monia* que significava 'que atany a' o 'propi de'.

Un altre mot que té una certa afinitat, pel que fa a la significació, amb els que acabam de veure, és *sobrietat*, derivat de *sobri*, en llatí *sobrius*, que en principi significava només 'que no està ebri', mot format sobre el llatí *ebrius* 'embriagat' al qual s'havia afegit el prefix *so-*, que igual que *se-* tenia l'efecte de transformar el sentit del mot al qual s'anteposava fent-lo significar el contrari. Amb el temps, el mot *sobrius*, com *sobri*, a més de la significació de 'moderat' (en el menjar o el beure) prengué el de 'moderat en l'ús de les coses supèrflues', 'que no malgasta res'.

El prefix *so-* o *se-* esmentat no fou gaire usat, però així mateix es troba en alguns mots bastant usuals, com *separar* (el contrari de *parar* amb el sentit de 'disposar, ajuntar coses per a un propòsit determinat), *segregar* (contrari d'*agregar*, 'reunir, arregar'), *seduir*, del llatí *seducere*, contrari de *ducere*, 'conduir', 'dur pel bon camí'. Un derivat curiós del llatí *cernere* 'cerndre' és el llatí *secernere* que significa el mateix, però amb el prefix esmentat (recordem el derivat vulgar de *separar*, *desseparar*, cas semblant). El participi de *secernere* és *secretus* 'cernut', i amb el sentit de 'separat i posat apart d'allò amb què es trobava', es digué també d'un mot o d'un fet reservat, tret d'allò que era corrent en la conversació, és a dir, *secret*, accepció que ha arribat a esser la principal, sinó l'única, en les llengües modernes.

6 Convenció teatral

Magí Camps

La Vanguardia, 18/03/2016

<http://www.lavanguardia.com/vida/20160314/40410790939/convencio-teatral.html>

Un dels grans debats al voltant de la llengua el trobem en l'ús col·loquial. Quan el llenguatge espontani que fan servir els sectors socials més trencadors passa a ser representat, el trencacolls està servit. Em refereixo al moment que aquest llenguatge deixa de ser espontani i neix en un guió, en una peça teatral o en una novel·la. El guionista, el dramaturg o el novel·lista –el creador, en definitiva– busca reflectir allò que se sent al carrer, aquell llenguatge fruit del mestissatge, de la barreja, de la loquacitat, de la imaginació, però també de la poca destresa dels parlants. No cal dir que en casos com el del català aquesta és una comesa gairebé heroica, perquè, es resolgui com es resolgui, no agrada mai a tothom.

Dimarts, a la facultat de Traducció de la UPF, es va fer una taula rodona sobre traducció en l'àmbit audiovisual, literari i periodístic, moderada pel professor Joan Costa. En la subtitulació del col·loquial en sèries i pel·lícules, Eduard Bartoll va explicar el cas de les reduccions de pronoms febles. Quan parlem de manera desimbolta, tendim a escurçar els pronoms febles per totes bandes. Alerta, no pas a treure'ls. Per exemple, tal com explica l'ÉsAdir, les combinacions *mirar-nos-ho* i *portar-vos-la*, oralment, en un registre informal, es poden expressar així: *mirà'ns-ho* i *portà-us-e-la*.

Si ho dieu en veu alta, veureu que no presenten problemes de pronunciació ni de comprensió. De fet, segur que ja les heu sentides, perquè responen a un ús lingüístic genuí enquadrat en un registre oral. En canvi, si les trobeu escrites, aquestes combinacions reduïdes costen de llegir. És per això que TV3 permet aquestes reduccions en el doblatge, però no en la subtitulació, un exemple ben clar del que és una convenció: malgrat que busquem l'oralitat màxima, el llenguatge oral i el llenguatge escrit es mesuren amb paràmetres diferents. Al capdavall, és un artífici.

És el mateix artífici que caldria aplicar quan volem fixar el col·loquial fingit i que mena a l'eterna lluita entre creadors i correctors. Invocant el déu de la versemblança, els creadors elaboren un argot ple de barbarismes i obliden que tot és una convenció. Els intèrprets es mouen en un set de rodatge o dalt d'un esce-

nari. No són ni al planeta Mart, ni al castell de Helsingor; ni neixen ni moren als ulls de l'espectador. "Ceci n'est pas une pipe".

Si creadors i espectadors hem convingut la ficció, que la llengua no pagui els plats trencats. Si es poden representar tres hores de teatre en vers, per què un nano en una sèrie no pot dir *carallot*, en lloc de *gilipollas*? "Perquè això no ho diu ningú", diuen els experts. Els mateixos que ens fan creure que Hamlet veia fantasmes.

7 Caplletra. Revista Internacional de Filologia

Sumari del núm. 59, tardor 2015. Revista publicada per l'Institut Interuniversitari de Filologia Valenciana (IIFV)

<http://www.raco.cat/index.php/Caplletra/index>

A [la web de la revista](#) teniu accés als articles en format PDF. Volum monogràfic sobre "La neologia lèxica: darreres recerques sobre el català", coordinat per M. Teresa Cabré Castellví

MISCEL·LÀNIA

Textos mèdics, morals i culinaris en un còdex valencià excepcional. Anàlisi del ms. 216 de la Biblioteca Històrica de la Universitat de València. Joan Santanach i Suñol

Poetes catalanes i poetes angleses als anys d'entreguerres. A propòsit d'una antologia ja feta i una per fer. Jordi Malé

El lèxic popular valencià en la literatura de les primeres dècades del segle XX: l'aportació de Faust Hernández Casajuana. Joaquim Martí Mestre

La investigació sobre la promoció de la lectura en la 2.0. Anàlisi de casos. Maïte Monar van Vliet, Gemma Lluch

MONOGRÀFIC. LA NEOLOGIA LÈXICA: DARRERES RECERQUES SOBRE EL CATALÀ

Introducció. M. Teresa Cabré Castellví

La neologia: un nou camp a la cerca de la seva consolidació científica. M. Teresa Cabré Castellví

Neologia i gramàtica: entre el neologisme lèxic i el neologisme sintàctic. Jordi Ginebra

La resemantització com a recurs creatiu: la neologia cromàtica. Ona Domènech Bagaria, Rosa Estopà Bagot

La neologia en societat: «verba sequuntur». Judit Freixa

La neologia de manlleu i de base culta en emissions televisives. Imma Creus, Joan Julià-Muné

Diacronia i neologia: canvi semàntic, subjectivació i representació del pensament. El català «esmar», des de 'taxar' fins a 'inferir' i 'imaginar' i més enllà. Josep Martines

RESSENYES

Albert Rossich i Jordi Cornellà, *El plurilingüisme en la literatura catalana*, per Magí Suñer

Josep Miquel Ramis, *Autotraducció: de la teoria a la pràctica*, per Aina Monferrer

Vicent Andrés Estellés, *Obra Completa I* i *Obra Completa II*, per Mariola Aparicio

Agustín Rubio, *El patriciat i la nació: sobre el particularisme dels valencians en els segles XIV i XV*, per Brauli Montoya

Josep Iborra, *Fuster, una declinació personal*, per Salvador Ortells Miralles

Anna López Samaniego, *Las etiquetas discursivas: cohesión anafórica y categorización de entidades del discurso*, per Josep Ribera i Condomina

Enric Bou, *La invenció de l'espai. Ciutat i viatge*, per Vicent Salvador

Josep Gifreu, *El català a l'espai de comunicació. El procés de normalització de la llengua als mèdia (1976-2013)*, per Miquel Nicolás

8 Vinga enllaços!

- ▶ Josep Soler i Amigó, [“24 hores a Fraga”](#) (*Lliure i Millor*, 15/03/2016), arran de les Jornades per la dignificació lingüística Llengua i cultura popular.
- ▶ Andreu Barnils, [“Carme Junyent, el film”](#) (*VilaWeb*, 20/03/2016). La professora i lingüista publica *Escoles a la frontera* (Eumo Editorial).

- ▶ [“Intentem que tot el coneixement humà estigui disponible en català”](#), entrevista a Arnau Duran, president d'Amical Wikimedia (*Racó Català*, 25/02/2016)
- ▶ Rudolf Ortega, [“Cruyff i el llenguatge”](#) (*El País*, 29/03/2016). L'holandès va saber convertir la seva manera de parlar en tot un llibre d'estil.
- ▶ Francesc Ginabreda, [“Si me hablas en catalán se suspende el juicio”](#) (*Núvol*, 15/03/2016). La discriminació lingüística, una realitat nebulosa.
- ▶ Miquel Payeras, [“El difícil retorn al consens lingüístic”](#) (*El Temps*, 23/03/2016). El Govern Balear vol un pacte per l'educació que suposi de fet recuperar el consens lingüístic, si més no en l'educació, cosa que sembla bastant difícil d'assolir.